ÇİFT HARİTALAR VE TAY PROJESİ

ALİ YAMAÇ

OBRUK MAGARA ARAŞTIRMA GRUBU O'MAG

GİRİŞ

Aslında bu posterde yer alan mağaraların bir kısmının haritası ikiden fazla. Hatta, yola yakın, kolay bulunan bazı mağaralarda bu sayı beşe kadar çıkıyor. Birisi bulup ölçmüş, o ölçümden haberi olmayan başka birisi daha ölçmüş, sonra bir üçüncü... Liste böylece uzayıp gidiyor. Normal koşullarda yeniden yapılan ölçüm ve haritalamada emeğe ve zaman kaybına acımak gerekir ama, bazı mağaralarda öylesine çarpıcı sonuçlarla karşılaşmaktayız ki insan "iyi ki tekrar ölçmüşler" diyor.

Arka arkaya birkaç haritası çizilen tüm mağaralar bunlar değil. Mağara devam ettiği için bir önceki haritanın bilinmesine karşın baştan ölçülerek yeniden çizilmiş Atak Mağarası veya "Hazır tekrar giriyoruz bari yeniden ölçelim" gibi bir zihniyetle iki defa haritalanmış Soğucak ya da Düdencik gibi mağaraları bir tarafa bıraksak dahi en az 30 mağaranın birden fazla haritası mevcut.

Bu postere konu olan çift haritalar OBRUK Dergisi'nin 2. sayısında bir makale olarak yayınlanmıştı. Buradaki haritalar ise, o makalede olanlardan farklı.

Evet, birçok yeni çizimde eskisine oranla farklar olduğu doğru, belki bu yeni haritalar eski çizimlerin eksikliklerini telafi ediyor. Ama, öte yandan, yazık değil mi bunca emeğe? Zaten şunun şurası bir avuç insanız, hem emeğimiz, hem zamanımız kısıtlı. Bir yandan keşfettiğimiz yeni mağaraların ölçümlerini daha özenli ve dikkatli yaparak, diğer yandan TAY Projesi'nin yürüttüğü envantere destek vererek bu sorunu aşabiliriz. Ya da, aynı mağaralar keşfetmeye devam ederiz, tercih sizin.

TAY Mağara Envanteri'ne başlarken "Bu iş bugün yapılmazsa yarın iyice zor hale gelecek" diye düşünüyorduk. Sonuçta ne denli haklı olduğumuz ortaya çıktı. Dört yıl boyunca isminden başka hiçbir şeyi bilinmeyen mağaralardan tutun da, aynı mağaraya verilen farklı isimlere kadar bir yığın sorunla boğuştuk.

Fakat en traji-komik sorun, daha önce yapılmış herhangi bir envanter veya kayıt olmadığı için bazı mağaraların üst üste birkaç defa "keşfedilmesi" idi. Kendi başına bu envanterin gerekliliğini ispat eden bu problem, sonuçta bazı mağaraların değişik zamanlarda, değişik ekipler tarafından çizilmiş birkaç farklı haritası olmasına yol açmıştı.

Bir mağaranın haritasını çizmek zordur. Onlarca, hatta yüzlerce istasyonla uğraşırsınız, ufak hatalar birikerek büyük hataları yaratır. Sonuçta, bir bakarsınız o mağaraya hiç benzemeyen bir haritanız oluvermiş. Dolayısıyla, aynı mağarayı iki defa ölçseniz bile farklı haritalar çıkacaktır, bu doğaldır. Doğal olmayan ise, farkların gereğinden fazla olması ve sonuçta bu iki haritaya bakıp "Aaa, bunlar aynı mağara mı?" denmesi.



TME GIRIŞ YAZISI

Türkiye'de mağara envanteri çalışmaları 1980-82 yılları arasında başladı. Bu çalışmalara başta Oral Ülkümen olmak üzere BÜMAK çevresinden birçok üye katkıda bulundu. Bu kapsamda, o güne dek bilinen ve yazılı belgelere geçmiş tüm mağaraların yaklaşık %70'i envanterde yerini aldı. Envanter çalışmaları ile ilgili en temel soru daha o dönemde ortaya çıkmış ve etraflıca tartışılmıştı: Bu soruları şöyle özetleyebiliriz: 1. Hangi mağaralar envanterde yeralmalıdır ve 2. Envanter kapsamına alınacak bilgilerin (mağaranın konumu, harita, fauna özellikleri, vb.) sınırı ne olmalıdır. Bu sorulardan birincisini yanıtlamak çok kolay olmadı. Ana ilke olarak envantere girecek tüm mağaraların yazılı (basılı) bir belgeye dayandırılması gereği kabul edildi. Ancak, sınırı nerede koymak gerektiği konusu çok kolay aşılamadı. Örneğin, bir günlük gazete kupüründe adı geçen bir mağara envantere girmeli miydi sorusuna yanıt vermek kolay olmadı. Sonunda envantere temel oluşturmak üzere bir Türkiye Mağaraları Kaynakçası'nın hazırlanmasının kaçınılmaz olduğu ortaya çıktı. Bu şekilde başta Mustafa Aktar ve Ali Yamaç olmak üzere yine BÜMAK üyelerinin katkılarıyla kapsamlı bir kaynakça hazırlandı. Bu süreçte, Michel Siffre ve Claude Chabert'inki gibi, daha önce yapılmış kaynakçalardan bolca yararlanıldı. Her bir kaynağın kaç resim, kaç harita, vb. içerdiği not edildi.

Bir mağara envanterinin en önemli işlevi, yapılacak tüm gözlem ve araştırmalar için ortak bir referans oluşturmasıdır. Envanter bir anlamda ortaklaşa oluşturulan bilgi birikimine yönelik, bir konsensüs belgesi durumundadır. Ayrıca, sürekli güncelleştirilmesi durumunda bir envanter o ana kadar tüm bilinenler için bir kütük oluşturur, bir anlamda bilinen ile bilinmeyenin sınırını çizer. Bu işlevin, amatör ya da profesyonel olsun, herhangi bir araştırıcı için ne büyük bir katkı sağladığını belirtmeye gerek yoktur. Onlara başlangıç noktasının ne olduğunu açıkça gösterir.

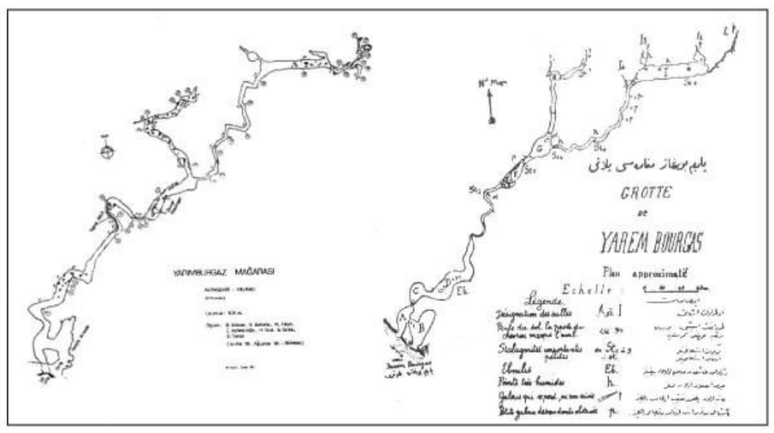
Envanterler, tek tek bakıldığında görmesi kolay olmayan birçok genel özelliğin de ortaya çıkmasını sağlar. Örneğin, hangi kireçtaşı biriminin daha fazla karstlaştığını, hangi bölgede yarasa popülasyonun yüksek olduğunu anlamak için envantere sorulacak bir soru, 'çizdirilecek' bir harita yeterli olabilir.

Mağaralar (yenilenmeyen) 'doğal kaynak'lardır. Diğer bir bakış açısıyla, bir çok mağara 'doğal miras'tır. Özellikle mağaraların korunması bağlamında, envanterlerden geniş ölçüde yararlanılır. Yeni geliştirilen projelerde (yol, enerji, turizm, madencilik, vb.) yöresel etkinin saptanması (yaygın deyimiyle, çevre etki değerlendirmesi) aşamasında, yeni araştırmalar ve kaynak taramaları ile zaman yitirileceğine, doğrudan envanterin sorgulanması çok daha hızlı ve sonuç olarak etkin bir yöntem oluşturacaktır.

TME'nin geleceğini kullanımı belirleyecektir: envanterler kullanıldıkları ölçüde yaşar ve gelişir. TME'nin bilimsel araştırma aracı olarak kullanımı bilimsel çevrelerde tanıtımına ve tabii ki, bilimsel çevrelerin Türkiye Karstı'na olan ilgisine bağlıdır. Burada unutulmaması gereken en önemli gerçek, bilimsel sürecin 'model' oluşturma ve sınamalar silsilesinde gerçekleştiğidir. Bu açıdan bakıldığında, bir veri tabanında yapılmak istenecek sorgulamalar (diğer bir deyişle, sınanmaya çalışılan modeller), veri tabanının hangi yönde geliştirilmesi gerektiğini belirler. Bu bağlam içinde TME'nin sürekli güncellenmesi, Türkiye Mağaraları için temel 'bilgi odağı' olması sağlanmalıdır. Bu amaç doğrultusunda yürütülecek çalışmalar ulusal bir boyut kazanmalıdır. Bunun için de değişik çevrelerin görüşünü yansıtacak, yılda en az bir kez toplanacak bir bilimsel danışma kurulunun oluşturulmasında yarar vardır.

TME, 'iş modeli' olarak TAY Projesi'nin bir 'kardeş' projesidir; dolayısıyla gelişme stratejisi ve yayım yaklaşımında benzerlikler içereceği anlaşılmaktadır. Her ne kadar esnek olarak tasarımlanmış olsa bile, 'kağıt tabanlı' veri tabanları sınırlı kalmaya ve kolayca eskimeye mahkumdur. Bu açıdan TME'nin Internet ortamında sunulması en kısa zamanda gerçekleşmelidir. TAY için de olduğu gibi, TME'nin verilerinin doğası bir an önce bir coğrafi bilgi sisteminin devreye sokulmasını emretmektir. Bu bağlamda, uygulanacak veri tabanı ve CBS teknolojilerinin özenle seçilmesi ve bu alanlarda oluşan/oluşabilecek gelişmelerle uyumun sağlanması çok önemlidir. Gerek TAY'ın gerekse TME'nin GoogleEarth türü görsel servislere 'plug-in'ler aracılığıyla eklemlenmesi tanınırlığını ve kullanılırlığını şüphesiz arttıracaktır.

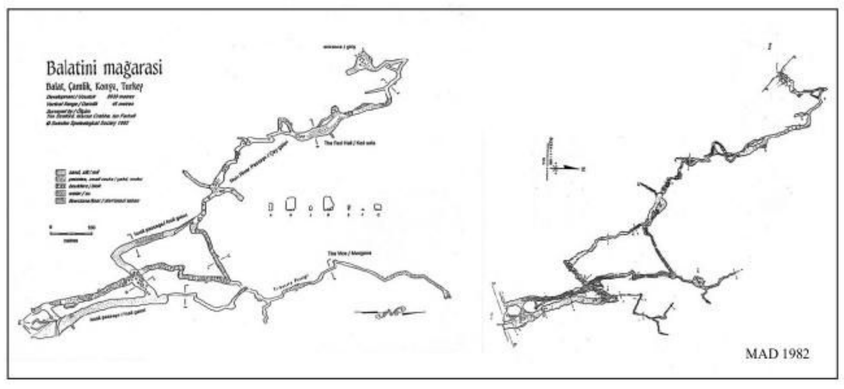
Prof.Dr. Mustafa AKTAR ve Prof.Dr. H. Nüzhet DALFES'in "Hoşgeldin TME" yazısından kısaltarak alınmıştır.



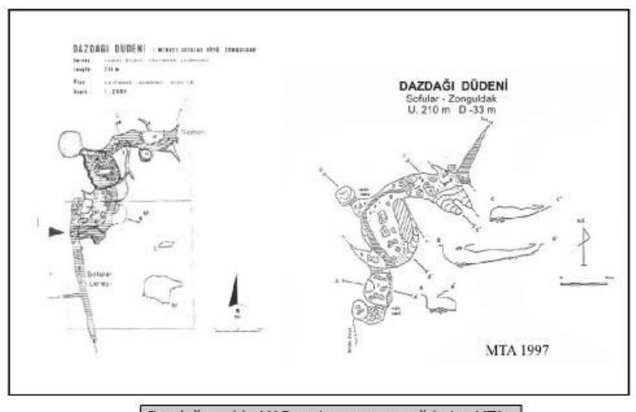
Yarımburgaz, solda BÜMAK 1985, sağda ise Hovass'ın 1927 tarihli mükemmel çalışması.



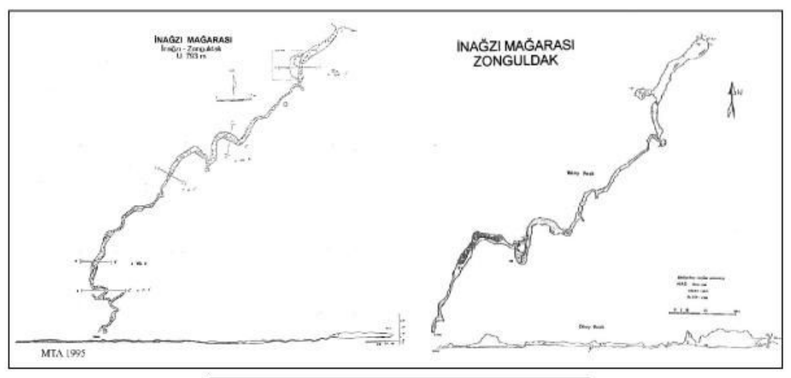
Aşağı Döngel; solda MTA, sağda OBRUK. MTA, cc kesitinin doğusundaki fosil kolu çizmemiş ve mağara, o'mag ekibinin ölçümüyle bir misli uzamış.



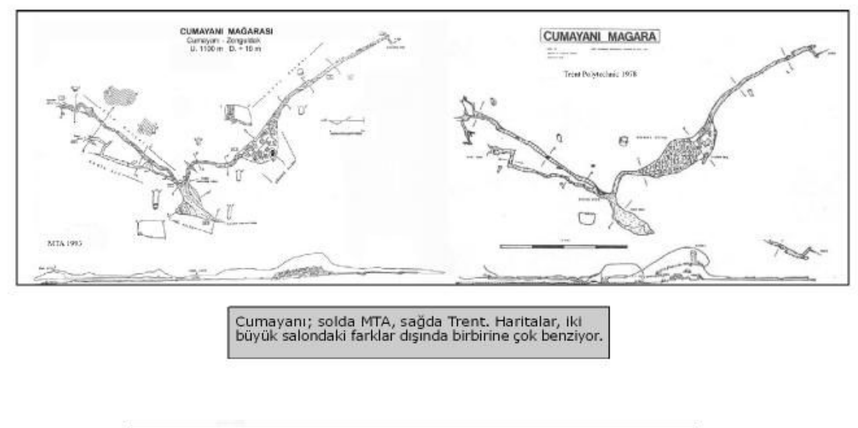
Balatini; solda Swindon'un 1992 ve sağda MAD'ın 1982 tarihli haritaları. Mağaranın güneydoğu pasajı Swindon haritasında MAD'a oranla inanılmaz uzun



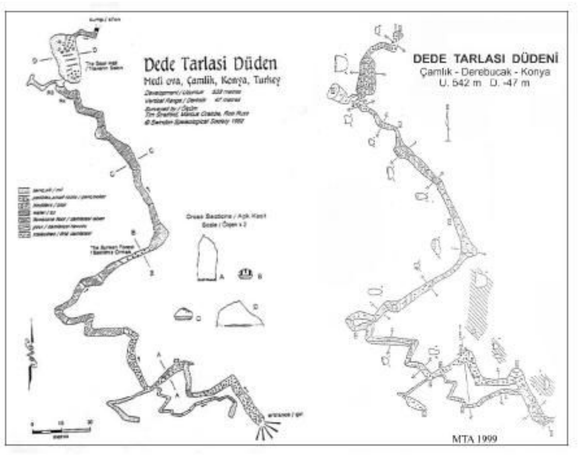
Dazdağı; solda MAD ve Laumanns, sağda ise MTA. Laumanns güneydeki dereyi oldukça uzun çizmiş, buna karşılık MTA'nın CC kesiti ise hiç yok.



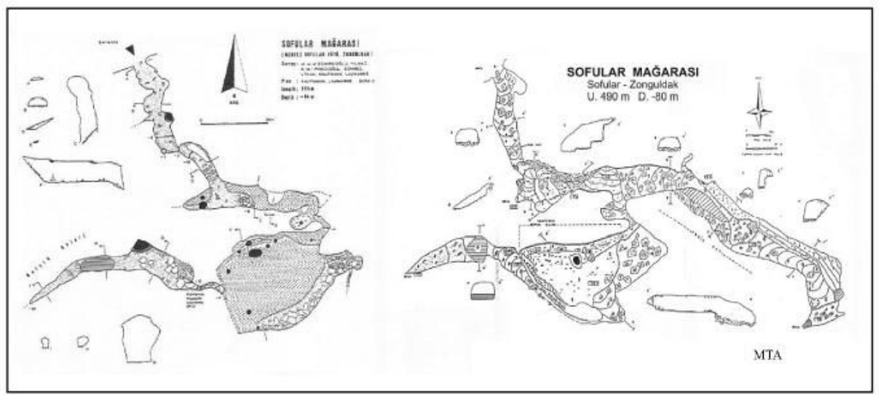
İnağzı; solda MTA, sağda MAD. Tüm kollar, hatta ana galerinin yön değişimleri dahi farklı. Açık kesitleri bile benzemiyor.



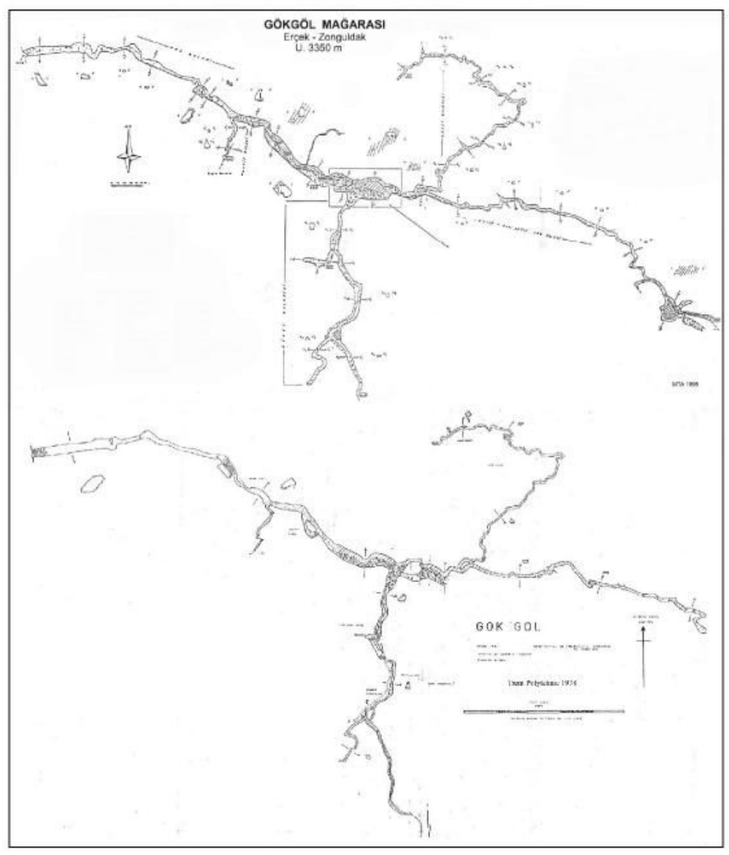
Cumayanı; solda MTA, sağda Trent. Haritalar, iki büyük salondaki farklar dışında birbirine çok benziyor.



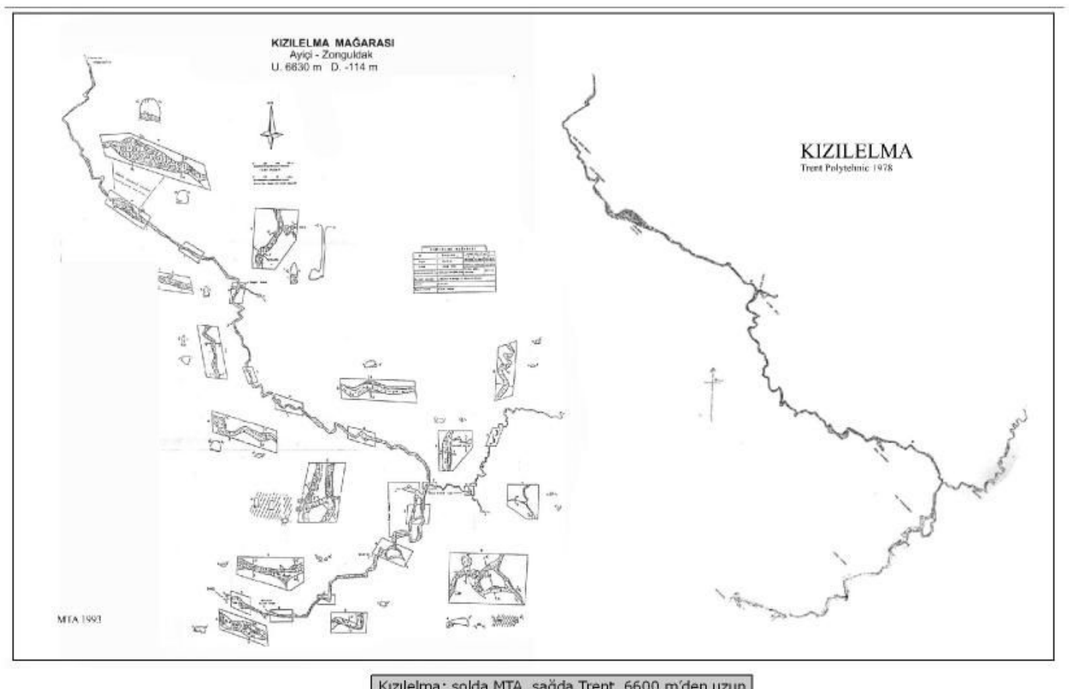
Dedetarlası; solda Swindon, sağda MTA. Uzunluk 10 m farklı, girişteki batı kolu MTA'da ana galeriye bağlanmış.



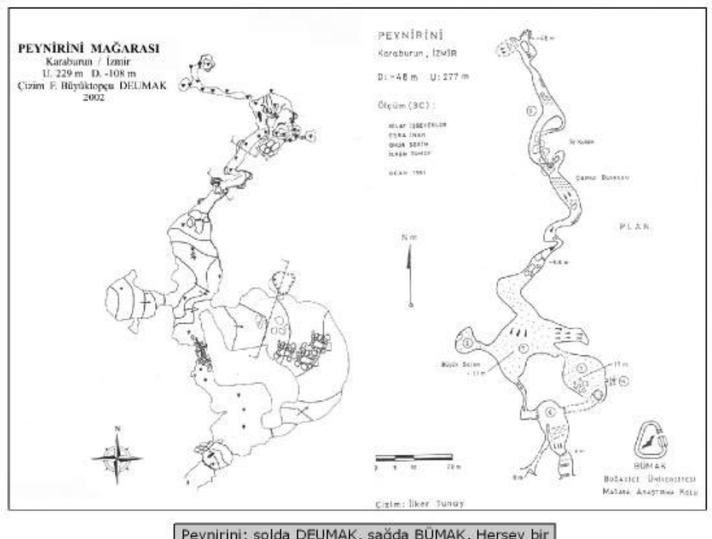
Sofular; solda MAD, sağda MTA. MAD ölçümünde mağara MTA'dan 165 metre daha kısa. Bu fark ise MAD haritasında eksik olan büyük doğu kolu.



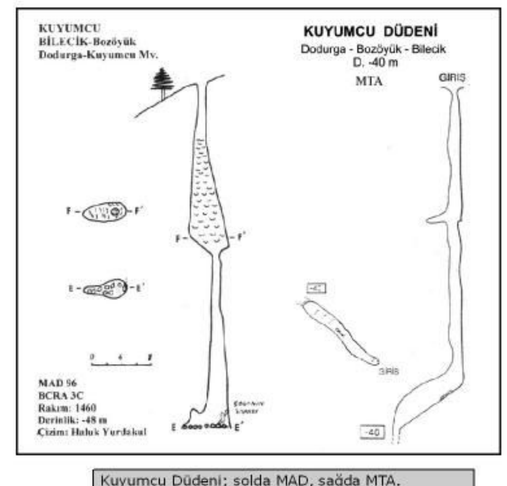
Gökgöl; üstte MTA, altta ise Trent. Aralarında 17 yıl var ve Güneydoğu kolunun uzunluğu dışında çok benzer iki harita.



Kızılelma; solda MTA, sağda Trent. 6600 m'den uzun bir mağara için olağanüstü iki çalışma ve doğu kolu dışında nerede ise tıpatıp benzer iki harita.



Peynirini; solda DEUMAK, sağda BÜMAK. Herşey bir yana, % 20 uzunluk ve %50 derinlik farkı var. Çizimlerde de nerede ise benzeyen hiçbir yer yok.



Kuyumcu Düdeni; solda MAD, sağda MTA. Derinliğinden kesitine herşeyi bambaşka iki harita. Hangisi doğru, hatta aynı mağara mı, bilemiyoruz.